

Τζέφρι Χερφ (Jeffrey Herf)

29/07/2025, Τεύχος 174 - ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Όλα τα κείμενα του Όμερ Μπάρτοβ για τη Γάζα, μετά την τρομοκρατική επίθεση της 7ης Οκτωβρίου 2023, «είναι Προπαγάνδα. Μπορώ να την αναγνωρίσω όταν τη βλέπω». Το κείμενο που ακολουθεί είναι η απάντηση του καθηγητή Τζέφρι Χερφ[1] στο εκτενέστατο και μεροληπτικό κείμενο του Μπάρτοβ που δημοσίευσαν ασμένως οι New York Times στις 15 Ιουλίου. Η Καθημερινή διέθεσε ένα ολόκληρο δισέλιδο για το εν λόγω κείμενο με τίτλο «Ναι, είναι Γενοκτονία. Μπορώ να την αναγνωρίσω όταν τη βλέπω» (27 Ιουλίου 2025, σελ. 14-15). Η εφημερίδα επισημαίνει ότι «Με ένα αναλυτικό δοκίμιο του στους New York Times, που προκάλεσε σάλο στις ΗΠΑ, ο καθηγητής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Μπράουν εξηγεί γιατί το Ισραήλ διαπράττει γενοκτονία στη Γάζα». Ο καθηγητής Χερφ ευγενικά το χαρακτηρίζει «άρθρο γνώμης».

Ο Μπάρτοβ κατηγορώντας μόνο το Ισραήλ για τα δεινά της Γάζας διαγράφει τον ρόλο της Χαμάς, διαστρεβλώνει το νόημα της γενοκτονίας και η προπαγάνδα του απηχεί παλιά αντιβραϊκά μοτίβα. Είναι αδύνατον ο ιστορικός Μπάρτοβ να μη διάβασε την ιδρυτική γενοκτονική διακήρυξη της Χαμάς και να μην άκουσε ποτέ το γενοκτονικό σύνθημα “From the River to the Sea”. Στην εκστρατεία του Μπάρτοβ θα επανέλθω σύντομα. Επαναλαμβάνω: τα πονήματα του Μπάρτοβ είναι προπαγανδιστικά: «Ναι, είναι Προπαγάνδα. Μπορώ να την αναγνωρίσω όταν τη βλέπω». Ευχαριστούμε θερμά τον καθηγητή Χερφ ο οποίος μας έστειλε το κείμενό του.

— Μανώλης Βασιλάκης

Σε ένα άρθρο γνώμης άνω των 3.000 λέξεων στους New York Times της 15ης Ιουλίου, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Brown, Όμερ Μπάρτοβ,[2] κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Ισραήλ διέπραξε γενοκτονία κατά τον πόλεμο στη Γάζα. Τα επιχειρήματά του είναι παρόμοια με εκείνα που διατύπωσε από τον Νοέμβριο του 2023. Έκτοτε, όπως πολλοί άλλοι ιστορικοί της ναζιστικής Γερμανίας και του Ολοκαυτώματος, έχω αντικρούσει τους ισχυρισμούς του.

Η περιγραφή των πολέμων αυτοάμυνας του Ισραήλ ως παραδείγματα γενοκτονίας ήταν ένα μήνυμα της προπαγάνδας της Σοβιετικής Ένωσης και του σοβιετικού μπλοκ, της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης κατά τη διάρκεια του πολέμου στον Λίβανο το 1982, και πρόσφατα της κυβέρνησης της Νότιας Αφρικής. Ήταν ένα σύνηθες μοτίβο στις διαδηλώσεις και τις καταλήψεις στις αμερικανικές πανεπιστημιούπολεις μετά την 7η Οκτωβρίου. Η συμβολή του Μπάρτοβ, και ορισμένων άλλων ιστορικών του Ολοκαυτώματος, συνίστατο στο να προσπαθεί να προσδώσει ακαδημαϊκό κύρος σε αυτό που, εδώ και δεκαετίες, υπήρξε ένα αποτελεσματικό αλλά ψευδές εργαλείο πολιτικού πολέμου.

Η δημοσίευση του άρθρου του Μπάρτοβ στους New York Times και, τουλάχιστον μέχρι στιγμής, η απουσία ενός εξίσου μακροσκελούς και λεπτομερούς αντιλόγου είναι ανησυχητική. Οι ιστορικοί και αναλυτές του Κέντρου Στρατηγικών Μελετών Μπέγκιν-Σαντάτ του Πανεπιστημίου Μπαρ Ιλάν παρέχαν μια τέτοια αναγκαία απάντηση στο πρόσφατα δημοσιευμένο “Debunking the Genocide Allegations: A Reexamination of the Israel-Hamas War (2023-2025)” [Απορρίπτοντας τους ισχυρισμούς περί γενοκτονίας: Μια επανεξέταση του πολέμου Ισραήλ-Χαμάς (2023-2025)]. Η μελέτη εξετάζει διεξοδικά τις κατηγορίες σχετικά με την λιμοκτονία, τις σκόπιμες δολοφονίες αμάχων, την αξιοπιστία των στοιχείων του Υπουργείου Υγείας της Χαμάς και την εξάρτηση των δημοσιογράφων από ύποπτες πηγές.

Στην παρέμβασή μου ως ιστορικός θα επικεντρωθώ στο εννοιολογικό πρόβλημα της κατηγορίας της γενοκτονίας, είτε από τον Μπάρτοβ είτε από άλλους, δηλαδή στην απάλειψη και την αποσιώπηση της δράσης και της ευθύνης της Χαμάς για την έναρξη ενός πολέμου εξόντωσης και στη συνέχεια για τη διεξαγωγή του πολέμου που ακολούθησε με μια στρατηγική η οποία αποσκοπούσε στη μεγιστοποίηση του θανάτου και της δυστυχίας στη Γάζα. Ως αποτέλεσμα, ο Μπάρτοβ και άλλοι απέδωσαν πρόθεση γενοκτονίας εκεί που δεν υπάρχει και την αγνοούν εκεί που υπάρχει. Ο σαφώς διατυπωμένος στόχος της ισραηλινής κυβέρνησης είναι η διεξαγωγή πολέμου για να νικήσει τη Χαμάς και άλλες συναφείς τρομοκρατικές οργανώσεις, αλλά όχι η διεξαγωγή πολέμου εναντίον του λαού της Γάζας. Ο Μπάρτοβ δεν αναφέρει τις προσπάθειες του Ισραήλ να ελαχιστοποιήσει τις απώλειες μεταξύ των αμάχων ενώ παράλληλα επιδιώκει τον στρατιωτικό στόχο της ήττας μιας τρομοκρατικής οργάνωσης που πολεμά μέσα από ένα τεράστιο υπόγειο φρούριο και η οποία χρησιμοποιεί με κυνικό τρόπο τους πολίτες ως ασπίδες για να υποθάψει την κατηγορία της γενοκτονίας εναντίον του Ισραήλ.

Παραθέτοντας στοιχεία για τους νεκρούς και τους τραυματίες στη Γάζα, ο Μπάρτοβ επικαλείται «τις υγειονομικές αρχές της Γάζας». Αυτό είναι ευφημισμός. Τα στοιχεία προέρχονται από το Υπουργείο Υγείας που διοικείται από τη Χαμάς. Ένας ιστορικός δεν θα έπρεπε να θεωρεί αυτά τα στοιχεία αξιόπιστα. Δεν κάνουν καμία διάκριση μεταξύ μαχητών και αμάχων στους νεκρούς και τραυματίες. Επιπλέον, καμία από αυτές τις απώλειες δεν θα είχε προκληθεί αν η Χαμάς είχε αποδοθεί προ πολλού. Αν η Χαμάς παραδινόταν, ο πόλεμος και τα δεινά θα τελείωναν αμέσως. Και σε αυτό το σημείο, η αποσιώπηση της δράσης και των ενεργειών της Χαμάς αποτελεί κεντρικό στοιχείο του επιχειρήματος του Μπάρτοβ και της κατηγορίας της γενοκτονίας.

Αυτές οι αποσιωπήσεις είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το κεντρικό εννοιολογικό σφάλμα στο επιχειρήμα του Μπάρτοβ, δηλαδή στην άρνησή του να δώσει οποιαδήποτε αιτιώδη σημασία στην ιδεολογία, τη δράση και την ευθύνη της Χαμάς για την έναρξη ενός επιθετικού και εξοντωτικού πολέμου. Είναι εκείνος ο πιο ασυνήθιστος ιστορικός που γράφει για έναν πόλεμο σαν να εμπλέκεται μόνον ένας παράγοντας, δηλαδή το κράτος του Ισραήλ, και σαν η στρατηγική αλληλεπίδραση μεταξύ του Ισραήλ και μιας τρομοκρατικής οργάνωσης με ένα τεράστιο, πολύπλοκο υπόγειο φρούριο να μην ήταν ένα θέμα που αξίζει να συζητηθεί. Η Χαμάς, τόσο στην ιδρυτική της διακήρυξη του 1988 όσο και σε πολυάριθμες δηλώσεις των ηγετών της επί πολλά χρόνια, έχει εκφράσει με υπερηφάνεια την πρόθεσή της να καταστρέψει το κράτος του Ισραήλ και να εξοντώσει τους πολίτες του με τη βία των όπλων. Ο Μπάρτοβ δεν αναφέρει αυτά τα κρίσιμα στοιχεία.

Ένα άλλο στοιχείο της δράσης της Χαμάς που αναφέρεται ελάχιστα έως καθόλου στις συζητήσεις περί της κατηγορίας της

γενοκτονίας, είναι η άρνησή της να παραδοθεί ενώπιε μιας ξεκάθαρης στρατιωτικής ήττας. Εάν η Χαμάς παραδινόταν, οι ηγέτες της θα εξαναγκάζονταν σε εξορία ή θα κρατούνταν. Το αποτέλεσμα δεν θα ήταν ούτε γενοκτονία, ούτε εθνοκάθαρση ή εκδίωξη, αλλά μάλλον το τέλος των πολέμων, το τέλος των βασάνων για τον άμαχο πληθυσμό στη Γάζα και η έναρξη του σχεδιασμού για τη μεταπολεμική ανασυγκρότηση, τόσο σε φυσικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, και ίσως, όταν η Χαμάς βγει από το προσκήνιο, σταδιακά με την πάροδο του χρόνου, μια κίνηση προς την ειρηνική συνύπαρξη και τον συμβιβασμό. Οι κυβερνήσεις που εκφράζουν την ανησυχία τους για τον αντίκτυπο του πολέμου στους κατοίκους της Γάζας θα βοηθούσαν στην επίτευξη αυτού του αποτελέσματος καλώντας τους ηγέτες της Χαμάς να παραδοθούν.

Η απόρριψη της σχέσης μεταξύ της ιστορίας του Ολοκαυτώματος και της αποφασιστικότητας του Ισραήλ να υπερασπιστεί τον εαυτό του από τον Μπάρτοβ αντιστρέφει τη λογική και το ηθικό επιχείρημα. Η Χαμάς και η επίθεση της 7ης Οκτωβρίου, για να μην αναφέρουμε τις γενοκτονικές απειλές της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, δεν είναι αποκυήματα της φαντασίας των ισραηλινών αξιωματούχων, οι οποίοι υποτίθεται ότι εκμεταλλεύονται κυνικά τη μνήμη του Ολοκαυτώματος για να διεξάγουν περιττούς πολέμους εναντίον ανύπαρκτων απειλών. Οι απειλές υπάρχουν. Οποιαδήποτε κυβέρνηση του Ισραήλ που δεσμεύεται να υπερασπίσει τη ζωή των πολιτών του θα χρειαζόταν να διεξαγάγει πόλεμο για να νικήσει τη Χαμάς και να διασφαλίσει ότι δεν θα επιστρέψει στην εξουσία στη Γάζα. Μάλιστα καμία σοβαρή κυβέρνηση στον πλανήτη δεν θα μπορούσε να ανεχθεί στα σύνορά της την ύπαρξη μιας τρομοκρατικής δικτατορίας που έχει ορκιστεί να την καταστρέψει.

Τα ζητήματα του πώς θα νικηθεί η Χαμάς, θα απελευθερωθούν οι όμηροι, θα τερματιστεί ο πόλεμος και θα διασφαλιστεί μια μεταπολεμική τάξη ειρήνης και σταθερότητας αποτελούν θέματα συνεχούς συζήτησης εντός του Ισραήλ. Οι συζητήσεις δεν γίνονται μεταξύ εκείνων που υποστηρίζουν έναν «πόλεμο εξόντωσης» και εκείνων που δεν τον υποστηρίζουν. Δεν είναι μεταξύ εκείνων που τάσσονται υπέρ μιας γενοκτονικής πολιτικής και εκείνων που δεν την υποστηρίζουν. Αντίθετα, οι συζητήσεις αφορούν το πώς το Ισραήλ μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του απέναντι σε μια οργάνωση της οποίας η γενοκτονική πρόθεση καταγράφεται δημόσια και η οποία καθιστά τους θανάτους των ίδιων των πολιτών της μέρος της στρατηγικής της για να επιβιώσει και να κερδίσει τον πόλεμο της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Η κατηγορία της γενοκτονίας, αποκρύπτοντας την ευθύνη της για τον πόλεμο και τις απώλειές της, αντικειμενικά εξυπηρετεί την αύξηση της πιθανότητας της επιβίωσης της Χαμάς από τον πόλεμο και, για άλλη μια φορά, την καταστροφή των ελπίδων για μια συμβιβαστική ειρήνη.

Ο Νετανιάχου θα πρέπει να διατυπώσει μια σαφή πολιτική για κάποιο είδος παλαιστινιακής κυβερνητικής δομής σε μια Γάζα μετά τη Χαμάς. Δεν θα πρέπει να συνεπάγεται μόνιμη ισραηλινή κατοχή. Ωστόσο, καμία κυβέρνηση ή οργάνωση στην παγκόσμια πολιτική δεν έχει προσφέρει ένα εύλογο σχέδιο για τη δημιουργία ενός κυβερνητικού οργάνου στη Γάζα που θα είναι σε θέση να αποτρέψει την επιστροφή της Χαμάς και να σχηματίσει μια κυβέρνηση πρόθυμη να συνυπάρξει ειρηνικά με το Ισραήλ. Η αποριζοοπαστικοποίηση της Λωρίδας της Γάζας μετά από τα δεκαέξι χρόνια κυριαρχίας της Χαμάς πριν από το 2023 θα απαιτήσει κάποιου είδους ένοπλη παρουσία που θα είναι πρόθυμη και ικανή να αποτρέψει την επιστροφή της Χαμάς στην εξουσία. Οι Ισραηλινοί όλου του πολιτικού φάσματος έχουν κάθε δικαίωμα να είναι επιφυλακτικοί ως προς την προθυμία και την ικανότητα της Παλαιστινιακής Αρχής, των Ηνωμένων Εθνών ή οποιασδήποτε άλλης κυβέρνησης ή οργανισμού που θα επιτελέσει αυτό το έργο. Εκφράζοντας αυτόν τον σκεπτικισμό δεν υποστηρίζουν μια γενοκτονία ή αρνούνται την παλαιστινιακή αυτοδιοίκηση στη Γάζα, αλλά θέτουν πρακτικά ερωτήματα για το πώς μπορεί να γίνει μια τέτοια διακυβέρνηση συμβατή με την ειρηνική συνύπαρξη.

Απορρίπτοντας την κατηγορία της γενοκτονίας κατά του Ισραήλ, εμείς οι ιστορικοί δεν κατηγορούμε τους υποστηρικτές της ότι είναι αντισημίτες οι ίδιοι, αν και στην περίπτωση της Χαμάς το μίσος για τους Εβραίους είναι θέμα υπερηφάνειας κι όχι ντροπής. Αντίθετα, έχουμε υποστηρίξει ότι τα επιχειρήματα που προβάλλουν –η απόδοση της πλήρους ευθύνης στο Ισραήλ και της πλήρους αθωότητας στη Χαμάς– αντιπροσωπεύουν μια σύγχρονη εκδοχή των αρχαίων συκοφαντιών κατά των Εβραίων που είναι βαθιά ριζωμένες στον χριστιανικό αντιουδαϊσμό, στις ισλαμικές αντιλήψεις περί εβραϊκής εχθρότητας προς το Ισλάμ και στις κοσμικές αντισημιτικές θεωρίες συνωμοσίας της σύγχρονης ιστορίας. Η κατηγορία της γενοκτονίας έχει απήχηση στην παγκόσμια πολιτική, εν μέρει, επειδή ξυπνά αυτές τις πολύ παλαιότερες θρησκευτικές μυθοπλασίες και κοσμικά μίσση που βρίσκουν ανταπόκριση σε εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Εννοούμε τη δομή του επιχειρήματος και τα πολιτιστικά του θέματα, όχι απαραίτητα τις προσωπικές απόψεις των υποστηρικτών του για τους Εβραίους.

Οι ιστορικοί της ναζιστικής Γερμανίας, του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του Ολοκαυτώματος έχουν δημοσιεύσει μελέτες που τεκμηριώνουν τις ιδεολογικές συγγένειες μεταξύ του ναζιστικού καθεστώτος και των ισλαμιστών κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς και τα επακόλουθα της συνεργασίας τους στις προσπάθειες της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και του παρακλαδιού της, της Χαμάς, να καταστρέψουν το εβραϊκό κράτος. Η άγνοια της ιστορικής επιστήμης έχει οδηγήσει σε απουσία συζήτησης σχετικά με το αντιδραστικό και σφοδρό μίσος της Χαμάς για τους Εβραίους. Φυσικά, εμείς οι ιστορικοί του Ολοκαυτώματος ελπίζουμε ότι το έργο μας θα χρησιμεύσει ως προειδοποίηση για την αποτροπή της επανάληψής του. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο λαμβάνουμε πολύ σοβαρά υπόψη την ιδεολογία και τις προθέσεις τόσο της Χαμάς όσο και του χορηγού της, της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. Όπου υπάρχουν συνέχειες μεταξύ του μίσους για τους Εβραίους της δεκαετίας του 1940 και των επιθέσεων της Χαμάς κατά του Ισραήλ, είναι ευθύνη του ιστορικού να παρουσιάζει αυτά τα στοιχεία, όχι να γράφει σαν να μην υπήρχαν αυτές οι γενεαλογίες.

© 2025 Jeffrey C. Herf

— Μετάφραση: Μιμή Βασιλάκη

ΠΗΓΗ: [The Athens Review of Books, 29.7.25, τ. 174, Ιούλιος – Αύγουστος 2025](#)